

بقلم : آقای مدرسی چهاردهی

متکلمان بزرگ اسلامی هند

در قرن سیزدهم هجری میرحامد حسین بزرگترین دانشمند متبوع و متکلم بنام جهان شیعه بشمار میرفت دوره تالیفاتش بنام «عِبَقَات الانوار» و «استقصاء - الافهام» مجموعه ایست از اطلاعات تاریخی و ادبی و علمی و بحث و انتقاد کلامی کتاب «حدیث غدیر» مقدمه شیوائی بعربی در بردارد که بیشتر جمله های آن از سخنان علی علیه السلام اقتباس شده است .

و نوشته است که درین رشته از کتاب ها بسیاری از افادات پدر بزرگوار علامه سید محمد قلی نیشابوری استفاده گردید .

ابن عقده که از بزرگان حافظات حدیث و معتمد است و از مشاهیر محدثان اهل سنت می باشد و حفظ و اتقان او در علم حدیث بجهائی رسید که از دوره ابن مسعود تا زمانش کسی بیایه او نرسید کتابی مستقل در جمع طرق «حدیث غدیر» تألیف کرد و از صدیقین و از صحابه باسانیدانها در کتاب خود نقل کرد .

صاحب عِبَقَات اسامی صحابه ای را که ابن عقده از ایشان روایت حدیث شریف را نقل کرده با تمام مشخصات بیان نمود .

امثال ابن تیمیه دانشمند بنام که کتاب ابن عقده را که متضمن طرق حدیث غدیر است با تمام خصوصیات نقل کرد .

وسعت اطلاعات و احاطه میرحامد حسین در علم کلام باندازه ایست که در صفحات اول کتاب حدیث غدیر چنین نوشت . بسیاری از بزرگان اهل سنت در کتب دینی خود حدیث شریف را تصحیح و تحسین نمودند مانند ابن حجر و علی حسینی سمهودی که در صوة لامع من اعیان القرن التاسع سنخاوی و عَجَالَة الرَّاكِب و بلغة الطالب «تصنیف عبد الغفار عدنانی شافعی ، که نسخه صحیح آن در «خزانة

کتابخانه حرم مکه « از نظر فقیر گذشت و بتوفیقات ربانی انتخاب از آن نمودم و «سبل الهدی والرشاد فی سیره خیر العباد» تألیف محمد دمشقی صالحی و کفایة المتطلع « ذکر تواریخ المدینه من کتب التواریخ و الطباق» تألیف تاج الدین دهان مکی حنفی و «جذب القلوب الی دیار المحبوب» تألیف شیخ عبدالحق دهلوی و «مفتاح النجا فی مناقب آل العبا» تألیف میرزا محمد بدخشانی و «کتاب قلائد عقود الدرر العقیان فی مناقب الامام ابی حنیفة النعمان» و عبدالرحیم سمهودی در کتاب الاشراف فی فضل الاشراف « و کتاب تنضید العقود السینة بتمهید الدولة - الحسينیه » تألیف محمد برزنجی کروی که از کتابخانه بعضی از علماء اهل سنت در مکه بامانت گرفته و منتخباتی از او نمود و صد ها کتاب دیگر اقتباس ها نمود و در کتاب «عقبات الانوار» نقل نموده و شاهد آورد.

مسعود سجستانی حدیث غدیر را از يك صد و بیست صحابه روایت کرد و کتابش بنام «درایة الحدیث الولاية» در هفده جزء می باشد.

و بقول صاحب عقبات عدد اسانید کتاب مزبور بیک هزار و سیصد نفر میرسد و مسعود سجستانی از بزرگان حافظان و محدثان و مشایخ اهل سنت و جماعت است که سمعانی کسانی که حدیث مزبور را نقل کرده و درست و متواتر میدانند با ترجمه نارسی آن ها نوشته است.

هر دانشمند بی طرف که از جنگ هفتاد و دو ملت دور باشد بکتابهای عقبات و امتقضاء مراجعه کند حق به شیعیان علی علیه السلام خواهد داد که امام را خوب شناختند.

علامه ذهبی «حدیث غدیر» را متواتر میدانند هم چنین ابن جزری و سیوطی و مولوی ثناء الله پانی بتی و جمال الدین محدث و مولوی مبین حدیث شریف را متواتر میدانند و صاحب عقبات تمام سندها و مدارک آنان را با آنچه که مورخان و دانشمندان اسلامی در باره شخصیت و حافظه او که بسیاری از علم رجال و حدیث را بیشتر از دیگران بیاد داشته در تألیف خود آورده است.

از بزرگان اهل سنت علامه ذهبی است که کتابی در «طرق حدیث غدیر» و کتابی «در حدیث طبر» که در مناقب حضرت علی مرتضی (ع) مشهور و معروف است تألیف نمود. ذهبی را مورخ اسلام می نامند کتابهای طبقات الحفاظ و تاریخ الاسلام او شاهکار علم تاریخ است در کتاب «انساب» وی را ستود و از مشایخ صاحب کتاب انساب بشمار می رود که بخراسان و جبال و عراقین و حجاز مسافرت کرد.

با اصطلاح علم حدیث حافظ کسی را میگویند که مشهور باشد بطلب و اخذ از زبان رجال و معرفت بجرح و تعدیل طبقات روات و مراتب شأن و تمیز صحیح از نادرست هر گاه بعضی از صحابه و تابعان از صحت حدیث غدیر خم روگردان شدند اگر این حدیث ثابت شود شکی نیست که علم بآن حاصل میگردد و در جمعیت ها بر زبان جاری شده است و نمی توان آن را زشت دانست.

احادیث صحیحه را محصور در کتابهای بخاری و مسلم نباید دانست.

میرحامد حسین قاعده عقلی و منطقی را که در علم اصول فقه بکار می برند در بحث و انتقاد علم کلام وارد ساخت و میگوید قاعده تقدم مثبت بر نافی مسلم اهل اصول و مقبول دانشمندان و مورد استناد بزرگان علم اهل سنت و جماعت است و شواهد علمی و تاریخی درین باره در کتاب خود آورد. آنگاه نوشت که مثبت مقدم بر نافی و محقق بر منکر و قول منکر و نافی بمقابله قول مثبت شایسته اعتبار و توجه و قابل التفات و شنیدن نیست پس بنابراین فرض کنیم اگر کسی از صحابه و تابعان هم انکار حدیث غدیر را می کرد سخن او قابل توجه نبود.

و شهادت بر نفس غیر مقبول است و این هم قاعده عقلی و منطقی است در بحث و انتقاد کتاب منتهی الکلام تألیف مولوی حیدر علی فیض آبادی نوشت نبودن خبری دلیل بر نبودن آن در واقع و حقیقت نیست ممکن است خبری باشد بگروهی برسد و دسته ای هم حاضر بشنیدن و قبول آن نباشند بنابراین نمی توان گفت حدیث غدیر خم نبود یا آنکه بسیاری شنیدند و باور کردند.

کتاب منتهی الکلام در علم کلام تألیف شیخ الاسلام مولوی حاج حافظ محمد

حیدر از دانشمندان بنام اهل سنت و جماعت است که در هزار و دو بیست و چهار هجری قمری در فیض آباد هند متولد شد و در هزار و دو بیست و نود و نه هجری وفات یافت کتاب مزبور بفارسی است از کتابهای مفصل در علم کلام می باشد پس از انتشار کتاب استقصاء الافهام که در بحث و انتقاد کتاب منتهی الکلام است بقول مولوی سید ابو-محمد حسین بصری مدنی در مقدمه کتاب خود بنام انتهای الافهام فی جواب استیعاب نوشت که صاحب کتاب منتهی الکلام در حقیقت فخر متکلمین و زبده محدثین اهل سنت و جماعت بودند بعد از چاپ و انتشار کتاب استقصاء الافهام مدت مدید و سالهای دراز زنده ماندند در خیال جوابش فکرها بفکرها دوختند تا وفات کردند و کلمه ای در جواب آن ننوشتند، تا زمانیکه میرحامد حسین زنده بود کسی را مجال دم زدن و حرفی بر زبان آوردن نبود و پس از وفات ایشان بفکر پاسخ کتابهای عبققات-الانوار و استقصاء الافهام افتادند، دانشمندان بزرگ هند و پیروان و شیعیان علی علیه السلام خود را برای پاسخ آنان مهیا نمودند و بزبان حال گفتند گرچه استاد علم کلام و مذهب ما وفات کرد ولی زمان از اهل فضل و کمال خالی نیست تا اینکه محمد اسحق فرزند صاحب کتاب منتهی الکلام را وادار کردند کتابی بر انتقاداتی که بکتاب پدرش وارد ساختند تألیف کند او هم رساله ای بهمراهی فضلی اهل سنت و جماعت بنام «استیعاب الکلام» بفارسی تألیف و منتشر ساخت و این کتاب سراسر افتراء و دروغ بعقاید و آراء شیعیان را در برابر دارد.

سید ابو محمد حسینی بصری مدنی که از شاگردان میرحامد حسین بود کتابی بنام «انتهای الافهام» در جواب استیعاب بفارسی تألیف کرد و در هزار و سیصد و ده کتاب مزبور در لکنهو هند بچاپ رسید.

چون کتاب منتهی الکلام در علم کلام اهل سنت و جماعت چاپ شد و بنظر سید حامد حسین گذشت خواستند که برای افاده مسلمانان جوابش را تألیف نمایند چنانچه بر طبق قواعد علم منطق ابتداء به نقض و تردید باب فصول اول را نوشت و بسیاری از مباحث آن را نقض نمود چون گروهی از مردم در تحریر جواب فصول

دیگر کتاب منتهی الکلام زیاده‌تر اصرار داشتند و برخی از اهل سنت آن را بدون جواب می‌پنداشتند بنابراین میرحامد حسین جواب «مسلك اول» کتاب را گذاشتند بتحریر پاسخ مسلک دوم متوجه شدند و بتألیف کتاب «استقصاء الافهام» پرداخت و در اندک مدتی چند مجلد در تردید و بحث و انتقاد کتاب منتهی الکلام تألیف نمود و همه آن مسلک‌ها و روش‌ها را که در مذاهب اسلامی پدید آمده بود با دلیل و برهان باستناد آیات قران و احادیث نبوی و سخنان صحابه و تابعان پیامبر اسلام و گفتار دانشمندان بزرگ اسلامی که گفتارشان در نزد تمام فرق اسلامی حجت است در انتقاد کتاب منتهی الکلام پرداخت، پیش از انتشار کتاب منتهی الکلام فضلا گمان می‌کردند که کتاب مزبور از شاهکارهای علم کلام است ولی پس از اندک مدتی دانستند که کتابهای «عبقات الانوار» و «استقصاء الافهام» شاهکار علم کلام میباشد جوانان و طلاب علوم اسلامی و فضایل فارسی و عربی زبان از پیر و برنا کتابهای میرحامد حسین غازی را بدقت می‌خوانند و بزبان حال باین بیت «هندی» مترنم هستند: «چه دلاور است دزدی که بکف چراغ دارد».

آثار اساتید باستان

نه ابراست و نه خورشید نه باد است و نه گرد است
 هلا وقت صبوح است که می شادی مرد است
 بیار ای بت کشمیر شراب کهن و پیر
 بده پر و تهی گیر که مان رای نبرد است
 از آن باده که زرد است و نزار است ولیکن
 نه از عشق نزار است و نه از محنت زرد است
 بجام اندر لهو است و بمغز اندر مشک است
 بچشم اندر نور است و برو اندر درد است

منوچهری